

הלכות לולב תרמט

שנא

תרמט דבריה הפוסלים בארבעת המינים וכו' כ"ד [ד] סעיפים:

א כל ארבעת המינים שהיה אחד מהן שאול כידוי או גזול או גנוב בין מיראשן של הג' מנכדיו אף על פי שכבר נתיאשו הבעלים ממנו הרי זה פסול ביום הראשון של הג' מן התורה ושאמר ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' ודרשו חכמים" לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול וגנוב שאינו שלו שהרי חייב להחזירו לבעליו ואינו יכול לפמור את עצמו בדמים¹⁰:

ב ומיום שני (דהיינו בארץ ישראל אבל בחוץ לארץ יתבאר לקמן) ואילך שחייב נפילת לולב אינו אלא מדברי סופרים¹¹ אדם יוצא די חובתו לכתחלה בשאול¹² דכיון שלא תקנו אלא לומר למקדש לא החמירו לפסול את השאול כיון שאין פיסולו בגופו שהרי הוא מין כשר אלא שאינו שלו¹³:

ג ומותר לטול לולב של חבירו שלא מדעתו ולברך עליו בשאר הימים חוץ מיום ראשון¹⁴ כמו שיתבאר בס' תר"ח¹⁵ דמן הסתם לא יקפיד חבירו על זה שנוה לו לאדם שתעשה מצוה בממונו בדבר שאין בו חסרון כים שהרי אין הלולב מתקלקל בכך¹⁶ אבל אסור להוציא הלולב ממקום שהחזירו בעליו למקום אחר כגון מכירתו לבית הכנסת¹⁷ כמו שנתבאר בסמ"ך י"ד¹⁸ ע"ש המעם:

ד אבל הגזול והגנוב אף בשאר הימים הוא פסול¹⁹ אע"פ שכבר נתיאשו הבעלים לפי שהוא מצוה הבאה בעבירה²⁰ כלומר כשהוא מקיים את המצוה הוא מקיים אותה באיסור גול²¹ שהרי אם באו הבעלים לתבוע שלהם חייב להחזיר להם הגזולה בעיניה

וש"נ. וראה מ"מ וציונים. ולענין גזול חבירו, ראה לעיל סי' תמ ק"יא ס"ק יא. לקמן הל' גזילה סוף ס"ד ובסוף ס"ב. ק"יא ס"ק ג. ולענין מצוה הבאה בעבירה, ראה לקמן ס"ד. י' סעיף בא.
יא משנה נא, א. מור ושע"י סי' תרנב ס"א.
יב משנה נא, א. כ. גמרא ל, א. מור ושע"י סי' ט"ב. ת"ע ס"ה.
יג חוס' כמ, ב ד"ה בענין (תקנו רק בעיקר התקנה). ראש"ש פ"ג סי' ג. מ"א ס"ק ב (בגוף האחרון). וראה גם לקמן סמ"ך.
יד תרוחח הדשן סי' ק, ובח"ב סי' קנב. ורא"ש ס"ה.
טו סימן זה בשע"י לא הגיע לידנו, וראה שרי"ע שם סי' ג"ד. מ"ו כאן ס"ק יא. לקמן סמ"א. וראה לעיל סי' ד ס"א (שבהם גם במלית אין צריך לברך לילוי).
טז תרומת הדשן שם. מ"ו ס"ק ג. וראה גם לעיל שם סי' ושי"נ.
יז ת"א ס"ק פז.
יח סעיף י.
יט סי' יחנן משום רשב"י כמ, ביל, א. בה"ג הל' לולב (לד, ב). רמב"ן במלחמות (ד, ב), וראש"ש פ"ג ס"ג. ור"ן (יג, ב) ד"ה ולענין, בדיעת הרי"ף. רמב"ן במשנות פ"ח הל"ט. מור ורמ"א ס"ה (ושכן הנגלה).
כ גמרא שם. ובדלעיל ס"א (ולענין אינו שלו). ובדלקמן ס"ה שאוש בלבד אינו קונה, ושי"נ.
כא גמרא שם. לבוש ס"ב. מ"ו ס"ק ג וכה' לעיל סי' כה ס"ה (בתפילין שאין צריך לדחות שול), ושי"נ ולענין ברכת התנין בעבירה, ראה לעיל סי' קצו ס"א (ב' דעות).
כב תוס' שם ד"ה משום וז"ה. רמ"א פ"ג סמ"ו. ר"ן שם. וראה גם לעיל סי' תד ס"ב ושי"נ.

א משנה וביריתא נא, ב. רמב"ם פ"ח הל' ט. מור ושע"י ס"ב ודי תרנ"ו ס"ג. ואם השאול כדי לצאת בו, ראה לעיל סי' י"ד (לענין ציצית). סי' תנ"ד (לענין מצוה כשתשאילו על מנת שאכלנה ויחזרו מצוה אחרת). הבר שולם ע' כה (תע' רבנו לענין ד' מינים). וראה ספר המנהגים – ה"ב ד' ע' 66: בשנתונים מ"ט מינים לארד לברך נכון לאמר בפירוש שהוא בנתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום הראשון, והוא תועלת לטוב ולמקבל.
ב משנה כמ, ב (לולב), לב, ב (הרס), לג, ב (ערבה). לר, ב (אתרוג). רמב"ם פ"ח הל' א. מור ושע"י ס"א.
ג רמב"ם שם שרי"ע שם.
ד ת"א סי' תרנ"ד ס"ק ג (אף לענין סוכה). עפ"י תשובת רבנו יואל, רמב"ם סי' תר"ג, ובשילת הרשב"א ח"א סי' תנ"ב (ובדלקמן פ"ח הדייר אף שנתיאשו הבעלים). ה"א ס"א, לפירוש ה"א ס"ק ג. עולת שבת ס"ק א. מ"ו סי' תרס"ד ס"ק ג. וראה גם לעיל סי' תנ"ד ס"ג. סי' תרל"ו ס"א. חרי"ט הל' גזילה ס"א.
ה רמב"ם שם, לפי' הדב"ק משנה שם. מור ושע"י שם. ובדלקמן פ"ח שראוש בלבד אינו קונה, ושי"נ.
ו חזונה נא, ב (לא רק משעם מצוה הבאה בעבירה, ולקמן י"ד, שפסול מ"ט, כדלעיל סי' כה ס"ה). וראה תוס' מ, א ד"ה ה"א, ל, א ד"ה משום.
ז ויקרא כג, כג.
ח חז"א (ביריתא) שם. מור ושע"י ס"א"ב. וראה עדי"ן לעיל סי' יא ס"א. סי' ד מ"ד וס"ד. סי' תנ"ד ס"ב.
ט ולענין מצוה הבאה בעבירה סי' תרל"ו ס"ג.
י בדלקמן פ"ח (שכשכיל לפמור בדמים הוא כשילו לכל דבר), ושי"נ. ובדלקמן הל' גזילה ס"ו (שאף אחר א"ש ושי"נ אינו יכול לפמור בדמים), ושי"נ וכה' לעיל סי' תד ס"ב ושי"נ.

הלכות לולב תרמט

שנב

ואינו יכול לפטור את עצמו בדמים¹⁰ ונמצא שהגזילה אינה קנויה לו כלל ועדיין היא של הגנול ושלא כדיון הוא משתמש בה;

הן אבל אם כבר קנה הגנול את הגזילה ע"י שינוי¹¹ בין שקנאה על ידי שינוי מעשה¹² בין שקנאה על ידי שינוי השם¹³ קודם שבא להשתמש בה לשם מצוה¹⁴ כגון שגול לולב ושיפוח¹⁵ הרי זה כשר אפילו ביום הראשון¹⁶ דכיון שאפילו אם בא הגנול אינו מחויב להחזיר לו הגזילה עצמה אלא דמים בלבד הוא שחייב לו כמ"ש בח"מ סי' שנג.¹⁷ נמצא שהיא קנויה לגמרי להגנול והרי היא בשלו ממש לכל דבר.¹⁸

ומכל מקום כיון שע"י עבירה באה מצוה זו לידו לא יכרך עליה אפילו מיום שני ואילך¹⁹ ואף שיש חולקים²⁰ על זה ספק ברבות להקל²¹ דאין זה מברך אלא מנאץ²² (שנראה כמכרך על עבירה שנודמנה לידו²³) אם לוקחו לצורך עצמו לצאת בו²⁴;

וְ וכל זה כנגב וגולן עצמו אבל אם מכר או נתן במתנה גמורה לאדם אחר אם כבר נתייאשו הבעלים קודם שמכר ונתן²⁵ הרי כבר נקנית הגזילה להלוקח ביאוש בעלים ושינוי רשות מהגנול להלוקח שאף אם בא הגנול אין הלוקח חייב להחזיר לו כלום²⁶ נמצא שהיא קנויה לו לגמרי והרי היא בשלו ממש לכל דבר²⁷ ויוצא בה ידי חובתו אף ביום הראשון²⁸ ומותר לו לברך עליה²⁹ שהרי לא ע"י עבירה באה מצוה זו לידו שהרי הוא לא גול (וגם קנה אותה אחר שנתייאשו הבעלים ממנה).

אבל אם עדיין לא נתייאשו הבעלים ממנה אין הלוקח יוצא בה ידי חובתו אף בשאר הימים לפי שהיא מצוה הבאה בעבירה שהרי שלא כדיון משתמש בה הלוקח כיון שעדיין היא בחוקת הגנול שהרי עדיין לא נתייאש ממנה³⁰;

וְ וכל זה כשמכר או נתן במתנה גמורה אבל אם השאילה לאחר (או נתנה לו במתנה

לה ב"ק עד, א. ובדלעיל סי' יא סי"ב (ולא הביא דעת החולקים) וש"נ. ראה לעיל סי' קנז סי"ג (ב' דעות, דעת האוסרים גם בברכת התרומה).
לו ערו"ל לעיל סי' תגד סי"א.
לז משא"כ אם נתנו לאחרים, ובדלעיל סי' תגד סוף סי' (לענין מצוה). וראה גם לקמן סי' (ביאוש ושנינו רשות) וסי' (ביאוש בלא שינוי).
לח וז"ל לעיל סי' תגד סי"א (דוקא שהאוש קודם שבא לרשותו). וראה לקמן הל' גזילה סי' י"א (שאף שעשה אוסר בלקחתו, כשיודע שיש גנול, מותר לתנוע בו).
לט אפילו דמיו. ראה רמ"א הרי"מ סי' שנג סי"ג. סי' שני סי"ג. סמ"ע שם סי' יג.
מ ראה גם לעיל סי' יא סי"א וקרא סי' ג. סי' סל"ו. סי' תגד סי"א.
מא משמעות הגמרא (ל, ב). רמב"ן במלחמות (ד, ב) בשם בה"ג הל' לולב (דה, א). ת"א סי' ג (ובמס"י תנד). עשרת קנים ריש הסי'. ונתבאר לעיל סי' יא וקרא סי' ג. וראה אמרי עקב סי' ז ביאורים ד"ה ובמדינות.
מב ב"י סוף כה, כיש אריות חיים בשם בעל העיטור. לבוש שם סי"ב. ובדלעיל שם סל"ו. סי' קנז סי"ג. סי' תגד סי"א. ראה לעיל סי' תגד סי"א. שאם חזר ונתנו במתנה גולן גם הגולן יכול לברך עליו.
מג מ"א שם, משמעות הגמרא ובה"ג ורמב"ן שם. הובא בקי"א הנ"ל.

נג בדלעיל סי"א (לענין לבס), וש"נ.
נד נבוא ל, ב (ולקטורא בשינוי מעשה).
נה כדלקמן הל' גזילה סי' וסכ"ג וש"נ.
נו ודו"ק תפוש סי' שנג סי"א.
נז תוס' ל, א ד"ה דא. ב"ק סי' א ד"ה אור. ר"ן שם ד"ה ולענין שוריע סי"א. סי' ס"ז א. וראה גם לעיל סי' יא קי"א סי' ה.
נח וירושלמי פ"ג ה"א, ר"ן שם. שוריע שם.
נט תוס' שם ד"ה הא (וקראנו בה לבס משלכס). רמב"ן במלחמות (ד, ב). מ"א סי' א. וראה גם לעיל סי' יא סי' תגד סי"י.
ל שם. לקמן שם.
לא וירושלמי שם (דמים הוא חייב לו). ר"ן שם. וראה גם לעיל שם.
לב תוס' שם. ע"פ ב"ק עד, א. רמב"ן שם. דרכי משה ס"ק ג, במשמעות ה"ן שם. שוריע שם. ראה לעיל סי' יא סי"ב הדיוט אף ביאוש עם שינוי (ח"י סי' תגד סי' ו). וראה לעיל סי' תגד סי"י הדיוט אפילו גול מנכר, ושלמתחלה אין לו לצאת ידי חובתו בו.
לג רד"ש פ"ז דברכות ס"ב (שחייב לברך אלא שברכתו היא נאיזן) ש"ת הרשב"א ח"א סי' תתקכ"ח ד"ה ושני השם.
לד ראה מ"א סי' תרלו סוף סי' ג, שלדעת האוסרים הרי ברכה בלבד.

הלכות לולב תרמט

שנג

על מנת להחזיר¹⁰¹ אע"פ שכבר נתייאשו הבעלים אין השואל יוצא בה ידי חובתו כיום הראשון שהרי אינה קנייה לו ע"י יאוש ושניו רשות ואין זה שינוי רשות (הגולן) בין שהוא מחויב להחזירה להגולן אבל בשאר הימים יוצא בה ידי חובתו ואין כאן מצוה הבאה בעבירה¹⁰² כיון שכבר נתייאשו הבעלים קודם שהשאלה לו נמצא שאין על השואל שום עון אשר המא¹⁰³:

ח ישראל הלוקח מנכרי אחד מכל ארבעה מינים שבולוב הגדל בקרקעו של הנכרי לא יקצצנו הישראל בעצמו מקרקעו של הנכרי¹⁰⁴ לפי שסתם נכרים הן גזולים שדות¹⁰⁵ מישראל¹⁰⁶ או מנכרי אחר¹⁰⁷ וקרקע אינה נגזלת¹⁰⁸ כלומר אין עליה תורה. גזל להיות עומדת בחוקת הגולן וברשותו לכל דבר להתחייב באחריותה¹⁰⁹ אלא לעולם היא בחוקת הגולן וברשותו לכל דבר¹¹⁰ וישראל זה הקוצץ ותולש מקרקע זו הרי הוא הגולל מבעל הקרקע מה שתולש ואע"פ שבעל הקרקע כבר נתייאש ממנה מ"מ יאוש בלבד בלא שינוי רשות אינו קונה¹¹¹ והרי הוא גזל בידו¹¹² אבל אם ישראל זה קוצץ כדי למכור או לתת לאחרים שיצאו בו ידי חובתן בחג הרי זה מותר שהרי יש כאן גם שינוי רשות מהגולן דהיינו ישראל זה הקוצץ לרשות הלוקח¹¹³:

ט וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד שכבר קצץ הישראל מותר הוא בעצמו ג"כ לברך עליו כיון שקצץ ברשות הנכרי אין אנו הוששין לספק שמא גזולה היא בידו מישראל או מנכרי אחר¹¹⁴:

י וכן אם נכרי בעל הקרקע שנתן רשות לישראל לקצוץ הוא מחויב קרקע זו מיר המלך שנתנה לו¹¹⁵ אע"פ שהמלך עצמו¹¹⁶ כבש קרקע זו במלחמה מיר אחר אין זה גזל שהקרקע נקנית להגולן בכיבוש מלחמה קנין גמור¹¹⁷ כמו שלמדו חכמים¹¹⁸ ממדרש הפסוקים.

וכל זה בחזן לארץ אבל בארץ ישראל שהייתה בתרומות ומעשרות אם קצץ ישראל בעצמו את האתרוג הרי נתייב אתרוג זה בתרומות ומעשרות ע"י קציצה של הישראל ואם נמלו

נד משנה וברייתא ב"ק ק"ו, ב. פור וש"ע ח"מ ס' שגא ס"ב. וראה לעיל ס' תרלו ס"ד (שאם השבירה ברשות הגולן).
נג אף באוש עם שינוי רשות, כדלקמן הל' גזילה ס"א תש"ג.
נד כדלקמן שם ס"ז וס"א וש"ג.
נה רש"י שם (התולשו הוא גזול). ת"א שם. וראה לעיל ס"ד (שאו יפסל אף בשאר הימים מצועם מצוה הבאה בעבירה). לקמן שם ס"א (ולענין מצוה שלא תהא באת בעבירה מתמרים אפילו בסתם בג"ש בא"ח ס' תרמט).
נו מ"א ס"ק ג. עמדת זקנים ריש תפי' ס"ז ס' תריב ס"ק ג. וראה לעיל ס' יא ק"א ס"ק ג. ס' תרלו ס"ב.
נז ד"א ס"ק ה. חק יעקב ס' תנ"ג ס"ק ג. וראה לקמן שם, שלקמן איסור הנאה מנוג', אף לכתחלה אין הוששים. ת"ז ס' תרסד שם.

נח וראה לקמן הל' הפקר ס"ז, דהיינו אפילו נכרי.
נט מ"א ס"ק ה. וראה גם לקמן שם לקריש ת"ז ע' 102.
סא נגזרא שנתן ליה, א. לפירוש התוס' שם ד"ה אבל. וראה לקמן שם בק"א ס"ק א. לקריש שם וברעיה ע"ג.

נד שאין זה שינוי רשות (אף שנקראת מתנה, כדלקמן סכ"א). וראה מ"ט וציונים. פתחי חושן הל' גביה פ"ב ס"ק מ"ג. אמרי יעקב שם לקיטום ס"ק ב.
נה ב"ד ר"ח כתב בא"ח, בשם אדמו"ר זי"ע הל' לולב ס' מ. שו"ע ס"א (יש מי שאומר). ומפ"ש רבנו תמידי ביאוש בלא שינוי רשות (ליישב קושית המ"א ס"ק ג). וראה ק"א לעיל שם, שכתבא פירוש המ"א (דמידי קודם יאוש).
נו וראה לקמן הל' גזילה ס"א (שאסור להגות מנכרו אף אחר יאוש). לקמן ס"ב (שמצות לאו להגות ניתנו). וראה מ"ט וציונים.
נז נגזר ל, סע"א (לענין הרם). רמ"א ס"א (לענין ד' מינים). ש"ע ס' תריב ס"י (לענין עירבה). וראה גם לעיל ס' תרלו ס"ב (לענין ספק). אלא קיצצנו הנכרי (נגזרא שם. רמ"א שם).
נח נגזרא שם.
נט רש"י שם ר"ה נאי מנכרא.
נז תשובת רבנו יואל, רעעיל ס"א תש"ג. רמ"א שם, לפירוש המ"א ס"ז.
נז נגזרא שם. רמ"א שם. וכדלעיל ס' תרלו ס"ד וש"ג.

הלכות לולב תרמט

שנד

לשם מצוה קודם שהפריש עליו תרומה ומעשר מאתרוג אחר לא יצא ידי חובתו שהרי הוא מבל^ט ומבל^ט פסול אפילו בשאר הימים כמו שיתבאר^ט:

יא כל ארבעת המינים שהיה אחד מהן של אישירה^י אם היא של ישראל^י דהיינו שקנה אותה ישראל מיד עובדיה^י הרי זה פסול אפילו בשאר הימים^י לפי שכל המינים צריך שהיו כשעורן המפורש בהן^י (דהיינו שלשה מנחים עיין סימן תר"ט^י) ואשירה שהיא של ישראל כיון שאין ביטול הנכרים מועיל לה להתירה בהנאה^י הרי היא עומדת לשריפה וכל העומד לישרף הרי הוא כשרוף^י ונמצא שאין בו כשיעור המפורש בו^י:

יב ואם האשירה היא של נכרי לכתחלה לא יקצוץ ממנה אחד מבל ארבעת המינים^י אפילו אם כבר ביטלה הנכרי^י ואפילו אם אילן הזה נמקוהו שלא לשם עבודה וזה ואחר שגדל עבדוהו בענין שהוא מותר בהנאה להדיוט אפילו בלא ביטול שהמחזיר אינו נאסר^י אעפ"כ הוא מאוס לגבוה כיון שנקרא עליו שם עבודה וזה^י אבל בדיעבד שכבר נטל ארבעה מינים של אישירה זו לשם מצוה יצא ידי חובתו ואינו צריך לחזור ולמטול^י.

ואפילו אם לא ביטל הנכרי אישירה זו^י והרי היא אסורה בהנאה^י מכל מקום כיון שמטעם זה לה ביטול להתירה בהנאה הרי אינה עומדת לשריפה שאפשר שימלטו נכרי^י ואעפ"כ שעכשיו עדיין היא אסורה בהנאה אין זו חשובה הנאה מה שיוצא בה ידי חובתו דמצות לאו ליהנות נתנו^י כמו שנתבאר בס' תקפ"ו^י ע"ש:

יג במה דברים אמורים כשלא נתכוין ישראל זה שקצוץ מינים אלו מהאשירה לכות בהן לצורך עצמו אלא היה בדעתו להחזיר להנכרי בעל האשירה בשלמות ולא נמלך לשם מצוה כיום הראשון שהרי השאול פסול בו^י אלא נמלך בשאר הימים אבל אם נתכוין לכות בהן לגמרי שלא להחזיר להנכרי הרי מיד בקציצה זו ובה בה הישראל ונעשת

עב גמרא שם. לבוש שם. מ"א ס"ק יב. וראה גם לעיל שם. ס"י ששגם ס"י וס"ח. קובץ ד"ת ה' ע' סד. אהלי שם ב

ע' קמ.

עג רבא בנמדה לא, ב. מור וש"ע ס"ג.

עד בעל המאור (יו, א), רש"י שם ד"ה לא שול (דמאס

גבוה), לפירוש ב"י ד"ה ובשל. רמ"א ס"ג (ונא

בדיעבד). לבוש מ"ד (לכתחלה אסורה). עפרת צבי ס"ק ה

וב"ה לפירוש ר"ת תוס' שם ד"ה באשרה.

עה כרבנן בענין מוח, א. שו"ע יו"ד ס' קמה ס"א וש"ך שם

ס"ק ה.

עו ח"א ס"ק יא, ממשמעות תוס' שם. רבנו ירוחם נתיב

ח ח"ג (נה, ג), וראה לעיל ס' יא ס"ג. ארבעת המינים

(וייגר) ע' תרד ואילך.

עז ונראה שם. מור וש"ע שם.

עח בעל המאור (שם). תוס' יבמות קק, ב. ריש ד"ה סנדל.

ראש"ש ר"ה פ"ב ס"ט.

עט מ"א ס"ק ג. ובדלקמן סמ"ז שאחריו של מבל ונרלה

פסול כל ז', מכל מקום כו'.

פ תוס' יבמות שם. ראש"ש שם. ד"ה ד"ה ובשל.

פא ראש"ש שם ד"ה ואם נמל. רמב"א לא, ב. ד"ה והאמר

ר"ן (יד, א) ד"ה לא אשרה. לבוש ס"ג. ב"ח שם. ס"ז

ככ"ג ג'.

פב סוים סוף זה בשו"ע לא הגיע לדיונו. וראה ס"ז שם

ס"ק ה. לעיל שם סוף כד וש"ך.

פג כדלעיל ס"א.

סב שו"ת הר"ר בעאלא אשכנז ס" ב. נספת הגדולה

הג"פ ס' ירמיה. מ"א ס"ק ה.

סד מנעף מו.

טז חשונה כמ' ב (לולב), לב, ב (הדס), לג, ב (עירבה).

לר, ב (אתרוג). מור וש"ע ס"ג. ועיי' ס' תקפו ס"ז

שם ונתבאר כ"ז (לענין שופר. וסיום הסקפה חסר שם).

סה ונראה לא, ב (באשרה רמשה). תוס' שם ד"ה באשרה

(בע"ז דירשאל). מור וש"ע שם.

סו תוס' שם, וביבמות קק, ב ד"ה סנדל. בעל המאור (יו,

א) רמב"א כמ' ב. ד"ה לא אשרה. ר"ן (יד, א) ד"ה

של אשרה. רבנו ירוחם נתיב ח ח"ג (נה, ב). מ"ב פ"ה ה"א.

רמ"א ס"ג. וראה ב"ח יו"ד ס' קמו ד"ה ונ"ש ואפילו אילל,

וש"ך שם ס"ק א (נאם ובה חיה הישראל אין לו ביטול. דלא

כמ"ז שם ס"ק ג). לעיל ס' תלה ק"א סוף ס"ק ב, ושול"ת

סו"ס" ד (הנבהה מזה שיש בעלות באסורי הנאה). לעיל

ס' תקפו ס"ז (כגון שהשתחויה לשופר).

סז כדלקמן ס"ח וש"ך.

סח ראש"ש שם ד"ה באשרה. ובחולין פמ, ב ד"ה שיעורא

(לענין לולב הדס ועירבה). תוס' ל, א ד"ה מושם (אף

לענין אתרוג). ראש"ש פ"ג סמ"ז. לבוש ס"ג.

סט מ"א (בהרס עירבה; ובלולב ד' מפרחים). ובאתרוג

ככ"ג, כדלקמן ס"ח.

ע תוס' שם. מ"ז ס"ק ב. ובדלעיל שם (לענין ע"ז של

ירשאל). שו"ע יו"ד ס' קמו ס"ב (ע"ז של נכרי שכתב

בה ירשאל).

עא דרומב"א שם, ע"פ מנחת כק, ב. רש"י שם.

הלכות לולב תרמ"ט

שנה

עבודה זרה של ישראל¹⁹ ואין ביטול הנכרי מועיל להחזירה בהנאה אם לא במלה קודם קציצתו והרי היא עומדת לשריפה לפיכך אפילו בדיוקב לא יצא²⁰;

יד וכל זה בימיחם שהנכרים היו משתתפים לאילן אבל בזמן הזה שאין הנכרים משתתפים לאילן אלא (נוטעין אילן לפני עבודה זרה¹⁹ או) שנוטעים אילנות בגן של עבודה זרה ודמי פירות האילנות הוא לכהניהם¹⁹ מותר ליקח מהן ארבעה מינים שבלולב ועל דרך שנתבאר ביו"ד סי' קמ"ג¹⁹ לענין הנאת הדיוט עיין שם;

פז אחרון שאינו ראוי לאכילה כגון שהוא של מבל¹⁹ או של ערלה² פסול כל ז' ימים²³ שנאמר ולקחתם לכם ודרשו חכמים²³ הראוי לכם לכל דרכי הנאתו ואחריו שדרך הנאתו היא האכילה צריך להיות ראוי לאכילה²³.

ואחרת של ערלת חוץ לארץ אע"פ שאסור באכילה¹³ מבל מקום כיון שיש מתירין¹³ להאכיל ערלת חוץ לארץ לחבירו שאינו יודע שזה ערלה וא"כ הרי הוא ראוי לאכילה¹³ ואע"פ שאין הלכה בדבריהם כמ"ש ביו"ד סימן רצ"ד¹³ מבל מקום יש לסמוך על דבריהם להכשיר האחרון למצוה¹³;

פז מי שנדר הנאה מלולב שלו או מלולב של חבירו הרי לולב זה פסול לו כיום הראשון¹³ שהרי אין לולב זה ראוי לו לכולם כיון שנדר ממנו הנאה והתורה אמרה לכם הראוי לכם לכל דרכי הנאתו¹³ ולפיכך צריך ליקח לו לולב אחר לצאת בו כיום הראשון אבל בשאר הימים כיון שאין חיוב נפילת לולב אלא זכר למקדש לא החמירו כל כך לפסול בדבר שאין הפסול בגופו שהרי לולב זה כשר הוא בעצמו אלא שהוא נדר ממנו הנאה¹³;

יז אבל שאר כל הרברים הפסולין בכל אחד מארבעה מינים שפסולין הוא מגופו¹³ פסול בין כיום הראשון בין בשאר הימים חוץ מפסול מחמת חסרון¹³ כגון ניקב נקב מפולש ויש בו חסרון מגוף האחרון¹³ או שניטל עוקצו ונשאר מקומו גומא¹³ אבל נטלה פטמתו

צו שלמי הנברים (י, א) אות ב, בשם הרא"י, נוסח הגדולה הגה"ט מוס"י תרמ"ט. מ"א שם. אליה ונא ס"ק

צז כ"י שם. בי"ח ביו"ד שם ס"ה ערלה. וראה שו"ע שם ס"ש וב"כ.

צח מ"א שם.

צט שו"ת השו"ב"א מ"א סי' תשמ"ו. ח"ד סי' רב. וד"א ס"ב. ולענין אחרון שנודר שלא יאכלנו, ראה לעיל

פמ"ג. פמ"ג מ"א ס"ק י.

ק בדלעיל פמ"ג. לענין מבל ועילה (אלא ששם הוא פסול בגופו ופסול כל ז').

קא וראה לעיל ס"ב, שאף שאסור לו בתנאה אין זו חשובה הנאה.

קב מ"א ס"ק ב. וראה גם ר"ן (פ, א) ד"ה תניא.

קג תוס' כ"ב, ב ד"ה בענין. רא"ש פ"ג ס"ג. מור ורמ"א ס"ה.

קד שאו פסול לדרכי הכל, בדלעיל סי' תרנ"ב מ"ח. ואין פסול מחמת הדור, אלא מפנים לקחה תמה, בדלעיל

שם ס"ד.

קה רבנו ירוחם נתיב ח"ג (נ"ג, ד). רמ"א שם (אף לענין נטלה פטמתו). מ"א ס"ק ז' (רק לענין נטל עוקצו.)

ובדלעיל שם ס"ה, שפסול מפנים חסר.

פד בדלעיל מ"א ושי"ג.

פה תוס' לא, ב ד"ה באשרה. יבמות ק"ג, ב ד"ה מגדל. בעל המאור (י, א). רשב"א כ"ב, ב ד"ה של אשרה. ר"ן

(יד, א) ד"ה של אשרה. רבנו ירוחם נתיב ח ח"ג (נ"ג, ב). מ"ג פ"ה ה"א. פ"ה וד"ה ש"ג (שיצא רק מיום הראשון

ואילן). רמ"א ס"ג (הואק שלא נתכוון לכות בו).

פו רבנו ירוחם שם (נ"ג, ג). רמ"א ס"ה. וראה ארבעת המינים (יר"ד) ע"ר.

פז רבנו ירוחם שם. רשב"א שם. ארזות חיים הל' לולב סי' ה. שו"ע ס"ה. לבוש ס"ה. וראה נדר שלום ס"ק ד.

פח סוף ג, וברמ"א שם.

פט תוס' לה, א ד"ה אחיא (דלא תלי לכם). ר"ן (י, א) ד"ה של דמאי (ביום הראשון בלבד). רשב"א פ"ה ה"ב

רבנו מנחם שם (שאינו ראוי לאכילה), וה"ש (שפסול אף בשאר הימים).

צ חזו"ה לה, ב. רשב"א שם. לבוש ס"ה. מ"א ס"ק ב.

צא רשב"א פ"ה ה"ב (אחרון האסור באכילה). שו"ע ס"ה.

צב נגמ"א לה, א. רש"י ותוס' ד"ה לפי.

צג ח"א שם (כיון שאסור אכילה הוא פסול בגוף האחרון, פסול כל ז'). וראה חידושי צ"צ (ע"א, ד). אהלי שם ב

ע"קנה. ז' ע' נ"ג.

צד קדושין לה, ב. שו"ע יו"ד סי' רצ"ה ס"ה.

צה נגמ"א שם ל"ט, א. לפירוש הבי"ד ביו"ד שם ד"ה ואיכא.

הלכות לולב תרמ"ג

שנו

אן פיסולו מחמת חסרון בלבד אלא מחמת שאין זה הידור לפיכך פסול כל שבעת הימים^{קא} כשאר כל פסולים שמחמת הידור כגון חזוית וכיוצא בזה^{קב} שפסולין כל ז' ימים^{קג}:
יך ואפילו חסרון אינו כשר בשאר הימים אלא אם כן נשתייר בו שלם כשיעור^{קד} דהיינו כביצה באתרוג^{קה} אבל אם לא נשתייר בו כביצה פסול וכן הדם וערבה שאין בהן כשיעור דהיינו שלשה מפרחים ולולב שאין בו כשיעור דהיינו ארבעה מפרחים^{קו} פסולין כל שבעת הימים^{קז}:

יט נמצאת למד שכל הפסולין בראשון מן התורה פסולין בשאר הימים מדברי סופרים חוץ מן עשרה דברים ואלו הם.

א' השאול בין מדעת הבעלים בין שנמל שלא מדעת הבעלים אבל לא נתכוין לגזול^{קח}.

ב' הנודד הנאה מלולב ומינוי^{קט}.

ג' לולב שנסדק בענין שנפסל.

ד' נחלקה עלה העלין האמצעי (ששני פסולים אלו הן מחמת חסרון כמ"ש בסיומן תרמ"ה^{קכ}).

ה' נכפפו רוב ראשי העלין שבלולב^{קכא}.

ו' הדם שיכשו עליו ונשארו בו שלשה עלין כמושין בראש הבר^{קכב}.

ז' אתרוג שניקב אפילו יש בו חסרון ואפילו הרבה יותר מכאיסר ואפילו הוא מפולש^{קכג}.

ח' נימוק כל כשרו מבפנים^{קכד}.

ט' נסדק בענין שנפסל^{קכה}.

י' ניטל עוקצו^{קכז}.

ויש מבשריו^{קכח} בשאר הימים אף הפיסול מחמת שאינו הדור כגון נטילה פוטמנה וחזוית וכיוצא בהם ויש לסמוך על דבריהם בשעת הרחק שאי אפשר למצוא מינים אחרים^{קכט} שהיה יש נהוגין לברך בשעת הרחק על כל הפסולין אף ביום ראשון^{קל} כמו שיתבאר^{קלא}:

-
- קו** ח"א ס"ק יז, נמשמנתנות תהות מניינויות פ"ח אות ט, וכלעיל שם ס"ז.
 - קז** כדלעיל שם ס"חכ"א וש"ג.
 - קח** תוס' שם ד"ה קפסקי, ראי"ש פ"ג סמ"ו, ר"ן (יה, ער"א), ובנו ירוחם שם, ח"א שם, ח"א ס"ק כב.
 - קט** תוס' מ"ג, ב ד"ה אתרוג בשבעי, ראי"ש פ"ג ס"י כג, וראה לקמן ס"ב, דהיינו אף כשהתורה היא מיעוט האתרוג.
 - קי** ח"א ס"ק כז, אלה רבה ס"ק ז, וראה לעיל ס"ה תרמ"ג סכ"ט (ששעור כביצה הוא שד"ו גב"ר פ"ו), תוס' ל, א ד"ה משום, ורא"ש פ"ג ס"י מו (שגמ"ג בענין דמינבר לקחתה), לעיל ס"א (שנפסל כשנחסר שיעורו), לקמן ס"ב סכ"ג (אף בשעת הרחק).
 - קיב** כדלקמן ס"י תרג' ס"א.
 - קיג** הראב"ד בה"ל לולב (תשובות ופסקים ע' כז), ר"טכ"א כג, ב ד"ה לולב, ר"ן (א, דבור הראשון מ"ט פ"ח ח"ט, מ"ו וש"ע), מ"ו וש"ע ס"ה, וראה גם לעיל ס"א, לקמן סכ"ג.
 - קיז** כדלעיל ס"ב"ג.
 - קיד** כדלעיל סמ"ו (לענין לולב).
-
- קטו** ס"י (נחלק) וס"ב (נסדק).
 - קטז** כדלעיל ס"י תרמ"ג ס"ב (אם אי אפשר לו למצוא בקל לולב אחר).
 - קקז** כדלעיל ס"י תרג' ס"ו.
 - קקח** כדלעיל ס"ז וש"ג.
 - קקט** כדלעיל ס"י תרמ"ג ס"ב (לדעת האוסרים נטעם חסר, שיש להוסיף לה במקום שאפשר).
 - קכ** כדלעיל שם ס"י"ד (שפסול ממעט חסר).
 - קכא** כדלעיל ס"ז וש"ג.
 - קכב** תוס' ב"ב, ב ד"ה קפסקי, ורא"ש פ"ג סוף סמ"ו, ברעת הירושלמי פ"ג ה"ג, הרי"ם נ"א ת"ל לולב (ע' ק). רנב"ם פ"ח ה"ט (וב"ד הראב"ד שם, בכל פסולי הדד חוץ מרובש), מ"ו כ"ט בעל העיטור שם (פ"ג, ב) ורובו זינה ש"ע ס"ה.
 - קכג** ראה מ"ו סוף ס"ק מ, אלה רבה ס"ק מו (אף בלא שעת הרחק), וראה משנה ברוח שעה"צ ס"ק נג.
 - ראה ער"ז גם לעיל ס"י תרמ"ג ס"ו וש"ג.
 - קכד** ער"ז לעיל ס"י תרמ"ג ס"ח וש"ג.
 - קכז** לקמן סכ"ג.

הלכות לולב תרמט

שנו

ב אתרוג שנקבדו עכברים אע"פ שהוא כשר בשאר הימים שהרי החסר הוא כשר בשאר הימים מיום שני ואילך^{קכ} מכל מקום לכתחלה^{קכא} לא יטלנו אף בשאר הימים עד שיסיר ניקור העכברים משום מיאום^{קכב} אבל אם היה פיסולו מחמת שאינו הדור כגון שהיה יבש או מנומר שפסול כל שבעת הימים אין מועיל להכשירו על ידי שיהתוך ויסיר מקום היבשות או מקום המנומר הואיל ובא מכה פסול^{קכג}.

ואפילו לכתחלה מותר מיום שני ואילך להתוך מן האתרוג ולאכול ויוצא ידי חובתו בהגות^{קכד} אף על פי שהוא מיעוט של כל האתרוג^{קכה} ובלבד שיהיה בו כביצה^{קכז}.

כמה דברים אמורים כשהתנה עליו^{קכז} קודם בין השמשות של ליל ראשון^{קכח} שאינו כודל את עצמו מלהיות כחו וזכותו בהאתרוג כל שהות בין השמשות של ליל שני^{קכט} הנמצא אתרוג זה לא הוקצה בבין השמשות של ליל ראשון^{קל} שהוא תחלת החג למצות נטילת אתרוג שהרי לשאר ימי החג התנה עליו שיהא כחו וזכותו בו בתחלת כניסת שאר ימי החג דהיינו בין השמשות של ליל שני אבל אם לא אמר בפירוש שלו כודל את עצמו ממנו כל שהות בין השמשות אע"פ שהתנה עליו שיהא מותר להסתפק ממנו^{קלא} מיום שני ואילך אסור להסתפק ממנו מיום שני ואילך דכיון שבבין השמשות של ליל ראשון שהוא תחלת כניסת החג היה מוקצה ועומד למצות נטילת אתרוג של כל שבעת ימי החג שהיה אסור לו להסתפק ממנו כל שהות בין השמשות של ליל ראשון שהרי הוא כולו מוקצה למצותו לצאת בו למחר ביום ראשון שהחסר פסול בו^{קלב} וכיון שבבין השמשות שהוא תחלת כניסת החג כל האתרוג הוא מוקצה ואסור להסתפק ממנו אפילו משהו הרי כולו הוקצה ונאסר לכל שבעת ימי החג שכל שבעת הימים הן כיום אחד ארוך לענין זה^{קלג} מן הסתם אלא אם כן התנה בפירוש על שאר הימים ועל הדרך שנתבאר:

כא כל הפסולין ביום ראשון וכשרים מיום שני ואילך היינו בארץ ישראל שיום שני הוא חול המועד ובחוץ לארץ עשורשין יום טוב שני ימים^{קלד} יש אומרים^{קלה} שכל הפסולין הנוהגין בראשון מן התורה נוהגין ביום טוב שני מדברי סופרים דכיון שחוקנו יום טוב שני מפני הספק שבא הוא יום טוב ראשון א"כ צריך לנהוג בו מחמת הספק כל החומרות של יום טוב הראשון^{קלז}.

ויש אומרים^{קלח} כיון שאנו בקביעות החדש ויודעין אנו שהשני הוא חול ואין אנו

קכ גמרא י"ג, ב וכלשונא בתרא. רבנו הגאון שם. ר"ף (י, ב). ראש פ"ג ס"ב. ב"י ד"ה ובי"ש רבינו הלכה בדעת הרמב"ם פ"ח הל"ט מ"ד.
קכו רמ"א ס"ה, לפירוש הרמ"א ס"ק י"ח.
קכז כל בו ב"י ע"ב (מ"א, א). רמ"א שם.
קכח רמב"ה ס' תרצו. גהות אשרי פ"ג ס' כג. רמ"א שם. וראה לעיל ס' תרע"ב ס"ד.
קכט ר' חנינאי לו. ב. מור ורמ"א שם.
קלא דרכי משה ס"ק ג, ממשמעות תרומת הדישן שם. מ"א ס"ק כו, ושם גם דעת המור. אלה רבה ס"ק ג.
קלב מ"א שם. ומדלעיל ס"ח וע"ג.
קלג תוס' נו, ב ד"ה אתרוג. רמ"א שם.
קלד לבוש ס"ה. וראה גם לעיל ס' תרל"ח ס"ז (לענין ניו סוכה) וע"ג.
קלה מש"ש ב"לל דראשון אקנאקי ליום ראשון בעל כרחו, בדלקמן בסוף הסעף.
קלז מש"ש"א אם הפריש אתרוג ליום ב מותר לאכול ממנו

בלא תנאי (מ"א ס"ק י"ט). וא"כ כל התנאי הוא שמליל ראשון יקרא לעוף עקור ליל שני ואילך (לבוש שם).
קלז כדלעיל שם ס"ח (לענין ניו סוכה).
קלח א"כ על כרחו הוא צריך להיות מובדל מן כבד"ש, וכדלעיל שם ס"ב (לענין סכך ודפנות הסוכה).
קלט כדלעיל שם ס"ט (לענין סוכה). אלא שבמובנה אינו מועיל תנאי ובאתרוג מועיל התנאי (ביצה ל, ס"ב ור"ש שם ד"ה ומ"א שם).
קמ כדלעיל ס' תצ ס"א וע"ג.
קמא רמב"ה בתמים העים ס' רגו. המנהג יוש הל' לולב, ורמב"ה ס' תתב, בשם ר"ת. רא"ש פ"ג סוף ס"ג. מור. דרכי משה ס"ק ג, בשם המנהגים (מור"א) ריש מנהגי סוכות (ע' קמא). דעת הא' בלבוש ס"ה.
קמב רש"ב"א כג, ב ד"ה לולב (בבאור דעה ו').
קמג רמב"ם פ"ח הל"ט, לפירוש הג"מ שם. דעת הב' ברמב"ם שם, ובר"ן (ד, א) סוף דרכי הראשון. דרכי משה שם, בשם תרומת הדישן ס' נה. והר"א מפ"א.

נוהגין בו קדוש אלא שלא ללול במנהג אבותינו^{קט"ז} שהיו בזמן שמקדישין על פי הראיה שאו לא היה הדבר תלוי ביריעת השבון קביעות החדשים ואין אנו מצווים אלא שלא ללול בעיקר קדושת היום ולפיכך אנו מקדישין על הכוס ומכריזין זמן ביום טוב שני כמו ביום טוב הראשון^{קט"ח} אבל דברים שאינן מעיקר קדושת היום אלא שהן מצות הנהגות כמותו היום בלבד כגון כל הפסולין ביום טוב הראשון בלבד ואף אם לא התייחד מצות הללו נוהגות ביום טוב שני אין כאן זלוול ליום טוב השני כלל כיון שאין המצות תלויות בעיקר קדושת היום כלל שהרי מצות נטילת לולב לא תלה הכתוב חיובו מחמת שהוא יום טוב אלא מחמת שהוא יום הראשון שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון^{קט"ט}.

ולענין הלכה ספק ברכות להקל לפיכך כל הפסולין בראשון נטילין ביום טוב שני של גלויות בלא ברכה^{ק"י} ומכל מקום אם אפשר יקח מחבירו לולב ומיניו כשרים במתנה על מנת להחזיר^{ק"י} (כדי לחוש לסברא הראשונה דשאל פסול ביום טוב שני) ויברך עליו^{ק"י} ואחר כך ישול את שלו^{ק"י} (ויאמר בו הלל עם הציבור^{ק"י}):

כב כל ארבעה מינים הפסולין ופיסולן ניכר בגופן^{ק"ב} כגון שפסולין מחמת חסרון או מחמת הרור אם הוא שעת הרחק שאי אפשר למצוא מינין אחרים כשרים מותר לברך על מינים הפסולים אלו^{ק"ב} אפילו ביום הראשון^{ק"ב} לפי שכל פסולים אלו לא נתפרשו היטיב בכתוב אף על פי שכתוב בתורה הדר מכל מקום לא פירש הכתוב מהו הדר ומהו אנו הדר אלא כל פסולין אלו מסרין הכתוב לחכמים^{ק"ב} והם אמרו שלא בשעת הרחק אפילו בדיעבד לא יצא כדי שיהיו ישראל זורעים במצות ויחזרו אחר מינים הכשרים אבל בשעת הרחק כיון שאי אפשר בעינין אחר מברכין על אלו הפסולין^{ק"ב} שלא תשתכח תורת ארתנו מישראל^{ק"ב}:

כג אבל כל הפסולין מחמת שאינן מינין כלל כגון הדרם שומה והצפצפה^{ק"ג} ואתרוג המורכב^{ק"ג} (או מחמת שאין שמן עליהם כגון נשרו רוב עלין^{ק"ג}) או מחמת שהן חסרין השיעור^{ק"ג} דהיינו אתרוג פחות מכביצה ולולב פחות מארבעה מנפחים והדרם וערבה פחות משלושה מנפחים^{ק"ג} או מחמת מצוה הבאה בעבירה^{ק"ג} או מחמת עבודה

קנח רא"ש שם. וראה גם ר"ן (י, ב) ד"ה ומהו (לענין פסול הדר בכל כ"ו).

קנו רא"ש שם.

קנז ראה נגריא לא, ב. ומכלקנן סב"ג לדעה הב' (שנמולטים בלא ברכה).

קנח ריב"ב א, לא, ב ד"ה אמרו לו (שכשאינן שמו עליו לא התירו בשעת הרחק). כג, ב ד"ה לולב (שפסול מטעם אין שמו עליו). ב"י שם, ממשמעות המור ורובו ירוחם נתיב ח' ח"ג (א, ג). וראה גם לעיל סי' תרנ"ו ס"ב סי' תרנ"ו ס"ג.

קנט שם זה אינו מנוי – כדלעיל סי' תרמ"ט ס"א. וראה תשובת מהר"י פארווא (שנצוין לעיל שם) אפי' בשעת הרחק.

קס ריב"ב א, כג, ב שם (שפסול נמנעם אין שמו עליו).

קסא ריב"ב א, שם.

קסב כדלעיל סי' תש"ג.

קסג ריב"ב א, לא, ב שם. הריני מושג ס"ק ד, בשם הגהותניס (פיראנ) ריש מנהגי סוכות (ע' קכב). מ"א ס"ק כד.

קמז כדלעיל סי' תר"ם (לקיים מנהג אבותיהם), וש"נ

קמה כדלעיל סי' תצ"א. וראה לעיל סי' תע"ט ס"ל (דאין להקל בחיוב מנצה בין ליל יו"ט שני לראשון). סי'

תפנ סב"ג (אמרו דר"ש ב"ר, כאבותינו). סי' תקפ"ו סב"א (שופר הפסול בראשון, פסול גם ביום שני. וראה מ"א סוס"י תקפ"ו).

קמו ריב"ב א, ר"ן שם (כבאר דעה ו).

קמז מסקנת הר"ן שם. שו"ע סס"ה.

קמח גמיעול אף ביום הראשון, כמבואר בשו"ע סי' תרנ"ה ס"ד.

קמט ומ"א שם, כפירוש מה"ז ס"ק א.

קנ דרכי משה שם. מ"א ס"ק כג.

קנא ראה לעיל סי' תפ"ג.

קנב מור (מחמת מום). ב"י ד"ה ונראה שדייק. ולבוש ס"ג.

מ"א ס"ק כד. וראה סב"ג (בדעה הב' מחמת מום).

קנג תוס' לא, ס"ע"א ד"ה לא. רא"ש פ"ג ס"ה, בשם הר"י והר"ד. שלפי הגוונים (יד, א) אית ג' בשם ר"א י.

מור דעה הב' בלבוש שם.

קנד מ"מ פ"ח ה"א הא בשם הגוונים. כל בו הל' לולב סי'

עב (מ"א, א), בשם הר"ם.

הלכות לולב תרמט-תרנ

שנמ

ורח^{טו} או מחמת שאין האתרות ראוי לאבילה^{טז} כל אלו אין נטילין בשעת הדחק אפילו בלא ברכה גזירה שמא ימעו ויאמרו שגם מינים אלו כשרים הן ולכך הן נטילין וימעו להכשירן^{יז} אף שלא בשעת הדחק^{יח} אבל כשהפסול הוא מחמת מום שיש בו חסרון בגופו או שאינו חדר הכל הואים את המום שההדר והחסרון הוא דבר נראה לעינים והכל יודעים שאין מכשירין אותם אלא לפי שהוא שעת הדחק שהרי כאשר כל השנים מחזירין אחר שלימים והדרים^{יט}.

ויש הולקין^כ על כל זה ואמרים דאף הפסולין מחמת מום אין מברכין עליהם לעת הדחק אלא נטילין אותן בלא ברכה לזכרון בעלמא שלא תשתבח תורת אחרון.

ויש מקומות^{כא} שנוהגין כסברא הראשונה ובאלו המדינות נוהגין בכל הפסולין כסברא האחרונה חוץ מן לולב והרס היבשים^{כב} שאם לא היו מברכין עליהם בשעת הדחק על הרוב לא היו מברכין כלל על מצות לולב שאין לולבין לחין ואין הרסים לחים מצויים במדינות אלו^{כג}:

כד ונוהגין במדינות אלו לברך על לולב והרס יבשים אף במקום שיש אחרים לחים בעיר^{כד} ומעם המנהג הוא משום שגם הלחים אינן לחים גמורים רק שיש בהם מיעוט ליחות ואם בן הלחין והיבשן הן דומין כמעט זה לזה אבל במקום שיש לחין גמורין אין לברך על היבשין אפילו אינן יבשין גמורים רק יש בהם מיעוט ליחות ואם עבר ובידך עליהם יש להסתפק ולומר דצריך לחזור ולברך על הלחין שהרי לא התירו לברך על היבש אלא בשעת הדחק אבל שלא בשעת הדחק אפילו בדיעבר לא יצא וכאן שהיה אפשר לברך על הלחין אם בן לא יצא ידי חובתו ביבשים ומכל מקום כיון שהיבשים אינן יבשים גמורים אפשר לומר דיצא בדיעבר ולכן ימול את הלחין בלא ברכה^{כה} אבל אם בידך על היבשים גמורים במקום שיש לחין גמורין לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולברך על הלחין^{כו}:

תרנ שיעור הרס וערבה וכו' כ' סעיפים:

א שיעור אורך כרי הרס וערבה אין פחות משלשה מפחים^א שהם י"ב גודלין^ב ושרדו של הלולב אין פחות מארבעה מפחים כדי שיהיה שרדו של לולב יוצא למעלה מההרס וערבה מפח כדי יגיעונו^ג שטפח זה היוצא למעלה מהאגודה (פירוש שלשה מינים אלו

קעא ראה ש"ת משאת בנימין סי' יז. רמ"א סי' תרמח סי' ה'. לעיל סי' תרמח סמ"ג.
קעב אגור סי' א"ז (לענין לולב). רמ"א סי' י"ז.
קעג משאת בנימין סי' יז. רמ"א סי' כז. אליה וצא ס"ק מ.
קעד מ"א שם, ממשמעות המשאת בנימין שם.

סימן תרנ

א כרייתא ונמרא לב. ב. ש"ע סי' א.
ב ח"ט בכרייתא שם. משמעות הר"ף (מו. א), והרמב"ם פ"ז ח"ה (מגיד משנה שם). דרכי משה ס"ק א, בשם המנהגים (מריטא) ריש מנהגי סוכות (ע' קכא). דעה דג' בש"ע שם. רמ"א סי' א (שכן נוהגין לתמולתל). ולענין שיעור הגודל, ראה לעיל סי' יא סי' ג.
ג משנה כג. ב. לפירוש רבי יוחנן ויחנן בגמרא שם. רא"ש פ"ט סי' ג. רמב"ם שם. ש"ע שם.

קסד דלעיל סי' א"ג, שפסול מנעם שאין בו כשיעור.
קסה דלעיל סמ"ג.
קסו כמו בפירוש ריבון שבגמרא לא, ב. לבוש שם. ב"ח ר"ה כתב מ"א שם.
קסז לבוש שם.

קסח הראב"ד בהשגות פ"ח ה"א, ובתוס' דעים סי' רלג (אחר חרדה. ראה תשובות ופסקים ע' כז וע' כח).
הובא כרא"ש שם ובמרו. משקנת רבי' ר"ה ולענין מנעשה ש"ע סי' י"ז. דעה דהא' בלבוש סי' י"ז.
קסט ש"ת רדב"ז ח"ד סי' אלף קפב. הובא כמ"א ס"ק כה. וראה גם לעיל סי' תרמח סי"ז. סי' תרמח סי"ח ושי"ן.

קע ויאים השלם סי' תכב (רמז, א: בלילוב). הובא במרדכי סי' תשנ (לולב והרס). הגהות מיימוניות פ"ח אות ד (הרס). רמ"א סי' (אף בהרס).